

Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemimizde Karşılaştığı Sosyal ve Kültürel Sorunların Eğitim Paydaşları Tarafından Değerlendirilmesi¹ **Evaluation of the Social and Cultural Problems Encountered by Foreign Students in the Turkish Education System by Educational Stakeholders**

Ahmet Şeker² -Prof. Dr. Cem Tuna³

Özet: Bu araştırmada, yabancı uyruklu öğrencilerin Türk eğitim sisteminde yaşamış oldukları sosyal ve kültürel sorunların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda eğitim sisteminin en önemli iki paydaşı olan okul idarecileri ve öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Yapılan bu araştırma, nitel araştırma yöntemine dayanılarak hazırlanmıştır. Nitel araştırma deseni olarak; fenomenoloji desenine yer verilmiştir. 2024-2025 eğitim öğretim yılında yapılmış olan bu araştırma kapsamında çalışma grubu ikiye ayrılmıştır. Birinci grup okul idarecileri, ikinci grup ise öğretmenlerdir. Okul idarecileri grubunda 10 erkek idareci bulunmakta olup, öğretmenler grubunda 15 kadın ve 11 erkek olmak üzere 26 katılımcı bulunmaktadır. Bu çalışmada örneklem yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Yabancı uyruklu öğrencilerin yaşamış oldukları sosyal ve kültürel sorunlar iki temel sonuç etrafında şekillenmektedir. Bunlardan ilki ve en önemlisi dil problemidir. Bu problem, öğrencilerin gerek okul ortamına ve okul kurallarına uyumunu gerekse sınıf içerisindeki etkinliğini ve ödevlerdeki performansını doğrudan etkilemektedir. İkinci temel sonuç ise aile desteğinin kısıtlı olması veya hiç olmamasıdır. Ailelerin sosyal, kültürel ve ekonomik seviyeleri öğrencilerin eğitim hayatlarının her aşamasına doğrudan etki etmektedir. Değerlendirmeye katılan okul idarecileri ve öğretmenlerin geneli, öğrencilerin, ailelerinden hem sosyal ve kültürel yaşam hem de okul süreçleri açısından destek alamadıkları görüşünü belirtmiştir. Dil konusunda sorun yaşarlarken bir de ailelerinden gerekli ve yeterli desteği görememeleri okul iklimine olan sosyal ve kültürel uyumlarını sekteye uğratmakta ve bu uyum sürecinin uzamasını beraberinde getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Sistemi, Yabancı Uyruklu Öğrenci, Sosyal ve Kültürel Sorunlar

¹ Bu çalışma, Ahmet Şeker tarafından Prof. Dr. Cem Tuna danışmanlığında 2024 yılında hazırlanan, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesine dayanmaktadır.

²Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Öğrencisi.
ahmet_seker24@erdogan.edu.tr, ORCID: 0009-0009-3448-5871

³ Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, 53200 Çayeli-RİZE.
cem.tuna@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6846-8676

Abstract: Summary: In this study, it was aimed to evaluate the social and cultural problems experienced by foreign students within the Turkish education system. In this regard, the views of school administrators and teachers, who are the two most important stakeholders of the education system, were obtained. This research was conducted based on qualitative research methods. As the qualitative research design, a phenomenological design was adopted. Within the scope of this research carried out during the 2024–2025 academic year, the study group was divided into two. The first group consisted of school administrators, and the second group consisted of teachers. The school administrators' group included 10 male administrators, while the teachers' group consisted of 26 participants, 15 women and 11 men. Criterion sampling, one of the purposive sampling methods, was used in this study. The social and cultural problems experienced by foreign students revolve around two main outcomes. The first and most significant of these is the language barrier. This issue directly affects students' adaptation to the school environment and school rules, as well as their engagement in classroom activities and their performance on assignments. The second main outcome is the limited or lack of family support. The social, cultural, and economic backgrounds of families directly influence every stage of students' educational lives. Most of the school administrators and teachers participating in the evaluation stated that students do not receive adequate support from their families in terms of both social and cultural life and school-related processes. While they struggle with language-related difficulties, the absence of necessary and sufficient family support further hinders their social and cultural adaptation to the school climate, prolonging this adaptation process.

Keywords: Education System, Foreign Students, Social and Cultural Problems

To cite this article: Şeker, A., Tuna, C., (2025) **Evaluation of the Social and Cultural Problems Encountered by Foreign Students in the Turkish Education System by Educational Stakeholders.** Kosovo Educational Research Journal, 6(3), 81-107.

1. GİRİŞ

İnsanı ve yaşanan coğrafyayı etkileyen en önemli olaylardan biri de göçlerdir. Göç; sosyal, kültürel, ekonomik ve politik alt yapılarla birlikte toplumsal yapının bireyler vasıtasıyla değiştirilmesi bağlamında kapsamlı coğrafi yer değiştirme hareketi olarak tanımlanmaktadır (Yalçın, 2004). Toplumsal yapıyı şekillendiren kültür, adalet, ekonomik, sosyal yaşam, politika gibi yapıların tamamıyla doğrudan ilişkiye sahip olan göç; toplu yaşamın her alanına nüfuz eden karmaşık yapıli bir dinamik meydana getirmektedir (Castles ve Miller, 2008).

Değişen ve gelişen dünya koşulları ile geçmişten günümüze kadar süregelen zaman zarfında, insanlar zorunlu veya isteyerek (gönüllü) farklı ülkelere göç etmek durumunda kalmışlardır. Zorunlu olarak yapılan göçler, savaş, baskı veya otoriter yapıdan kaçış vb. durumlar olarak adlandırılabilirken, gönüllü göç ise kişilerin kendi hür idareleriyle ve istekleriyle yaptıkları göçler olarak adlandırılabilir. Zorunlu olarak yapılan göçler, beraberinde göç edenler için problemler getirmektedir. Bu problemler kişileri sosyal ve kültürel olarak zorlamakta ve gerek çalışma hayatı gerekse eğitim hayatı üzerinde etkiler göstermekte olup, bu problemleri en çok yaşayanlar ve sıkıntısını çekenler çocuklar, özellikle de eğitim çağındaki çocuklar olmaktadır.

Eğitim, çocukların üzerinde birey yetiştirme ve kimlik oluşturma açısından çok önemli bir role sahiptir. Bu nedenle de Anayasanın 42. Maddesinde eğitimin her insanın hakkı olduğu açıkça belirtilmiştir. Ülkemizde zorunlu nedenlerle gelip ikamet eden çocuklar da bu haklardan yararlanmaktadırlar. Çocukların eğitilmesi, gelecek nesiller için büyük önem arz edip, beraberinde suç işlemelerine ve toplumu tehdit edecek davranışlar içine girmelerine engel olacak alt yapıyı oluşturmaktadır. Son yıllarda bulunduğumuz coğrafyada meydana gelen iç savaşlar, şiddet, iktidar mücadelesi gibi siyasi ve askeri sorunlar nedeniyle insanlar farklı ülkelere zorunlu olarak göç etmek zorunda kalmışlardır. Gittikleri ülkelerde göçmen statüsünde olan bu insanların sosyal ve kültürel uyumları da birer sorun haline gelmişlerdir. Bu göçmen nüfusunun büyük çoğunluğunu da çocuklar oluşturmakta ve eğitim de tam bu noktada yüksek öneme sahip olmaktadır.

Eğitim geleceğe umutla bakmanın, en önemli yollarından biridir. Okullar eğitimsel açıdan göçmen çocuklarla ilgili birçok sıkıntıya çare bulmada zorlanırken diğer yandan da eğitimin yenilenmesi gerekliliği ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Block, Cross, Riggs ve Gibbs, 2014, s. 1338).

Türkiye'ye yapılan aktif ve güncel göçler bağlamında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar büyük ve kitlesel göçlere sebep olmuşlardır. Şüphesiz bu göçlerin ve uyum süreçlerinin en kırılgan ögesi çocuklar ve onlara sunulan eğitim imkânlarıdır (Gencer, 2017). Suriye'de yaşanan karışıklıklar ve iç savaş sonucunda Türkiye'ye yapılan göçler, temel yaşam

ihtiyaçlarının yanında, çocuklar için de eēitim sorunlarını getirmiştir. Bu gler devam ettikçe hızlı ve kısa süreli önlemler alınmaya çalışılmıştır. Fakat g sresinin uzaması da alınan kısa süreli önlemlerin yetersiz kalmasına neden olmuştur. Buradan yola çıkarak çalışmada, ilkokul ve ortaokul düzeyindeki yabancı uyruklu ērencilerin eēitim hayatlarında yaşadıkları sosyal ve kültürel sorunların okul idarecileri ve ēretmenler tarafından deēerlendirilmesi yapılmıştır.

1.1. Araştırmanın nemi

Ülkemiz, gerek Orta Doēu ve Asya zerinden Avrupa'ya giden en kısa yol olması, gerekse sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan evre ülkelerden daha iyi bir konumda bulunmasından dolayı, g için önemli bir nokta olarak görülmesine neden olmaktadır. Özellikle evre ülkelerde yaşanan iç karışıklıklar ülkemize yapılan bu g dalgasını arttırmaktadır. Bu ülkelerin başında da Suriye gelmektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Bařkanlıēı tarafından, Türkiye'de kayıt altına alınmış, geçici koruma statüsündeki Suriyeli sayısı 31 Aralık 2024 tarihi itibarıyla 2 milyon 901 bin 478 kişi olarak açıklanmıştır. Bu sayının %74,5 gibi bir kısmını kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır.

Çocukların eēitim sürecinde topluma faydalı bireyler olarak yetiştirilebilmeleri için sosyal ve kültürel açıdan ne gibi zorluklar yaşadıklarını bilmek oldukça önemli bir konu olarak önümüze çıkmaktadır. Eēitim aēındaki bu çocukların ilerleyen yaşlarda toplum içindeki uyumları aldıkları eēitimler ile doēru orantılıdır. Bu eēitimin de saēlıklı şekilde ilerleyebilmesi için bu çocukların sosyal ve kültürel farklılıklarının en iyi şekilde bilinerek o yönde önlemlerin alınmasıdır.

Göçmen ērenciler uyum sürecinde farklı boyutlarla karşılaşmaktadırlar. Eēitim dilinin ve ailede ērenilmiř dilden farklı olmasıyla iki dilin arasında kalan göçmen çocuklarda iletişimsizlik, sosyal uyum sorunu, akademik ve sosyal başarısızlık ve yetersizlik algısı gelişir. Bu durumun engellenmesi psiko-sosyal ve sosyo-kültürel uyumun başarıyla saēlanabilmesi için g etkili bir eēitim politikasıyla yönetilmelidir (Eroēlu ve Gülcan, 2016). ērencilerin özellikle psiko-sosyal uyum ve sosyo-kültürel uyum baēlamlarında desteklenmeleri yeni gelineen ülkedeki entegre olma sürecini hızlandıran önemli unsurlardır (Doēan ve Buz, 2022).

Okul idarecilerinin ve ēretmenlerin, çocuklarla en yakın iletişimde bulunan ve onları en saēlıklı şekilde gözlemleyenler olarak sosyal ve kültürel farklılıkları ve bu farklılıklarda çocukların yaşadıkları problemleri deēerlendirmeleri alınacak önlemler açısından dikkat edilmesi gereken bir husustur. Bu çalışmada da okul idarecileri ve ēretmenler için, yabancı uyruklu ērencilerin yaşadıkları sosyal ve kültürel problemleri deēerlendirmeleri amacıyla iki grup sorular hazırlanmıştır.

İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Bařkanlıēı tarafından yayınlanan 31.12.2024 tarihli ülkemizde bulunan Suriyelilerin yaş aralıēı ve cinsiyetlerine göre sayısal daēılımları Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin cinsiyet ve yaş daēılımına göre sayıları

Yaş Aralığı	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	224.875	210.684	435.559
5-9	248.337	234.492	482.829
10-14	164.724	156.737	321.461
15-18	120.065	113.028	233.093
19-24	154.022	145.059	299.081
25-29	150.006	134.192	284.198
30-34	116.187	101.819	218.006
35-39	98.876	83.320	182.196
40-44	70.126	64.548	134.674
45-49	46.501	48.703	95.204
50-54	34.375	37.771	72.146
55-59	27.349	29.264	56.613
60-64	17.769	19.602	37.371
65-69	11.308	12.787	24.095
70-74	5.987	7.129	13.116
75-79	2.871	3.799	6.670
80-84	1.162	1.816	2.978
85-89	519	879	1.398
90+	276	514	790
Toplam	1.495.335	1.406.143	2.901.478

1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi

Türkiye’de yaşayan yabancı uyruklu öğrencilerin Türk eğitim sistemi içerisinde yaşamış olduğu sosyal ve kültürel sorunların okul idarecileri ve öğretmenler tarafından nasıl görülmektedir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu çalışma ile ilk ve orta öğretim düzeylerindeki yabancı uyruklu öğrencilerin, Türk eğitim sistemi içerisinde yaşamış olduğu sosyal ve kültürel problemlerin yaşamış olduğu sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.4. Araştırma Kapsamındaki Sorular

Araştırma kapsamında okul idarecileri ve öğretmenlerin değerlendirme yapmaları için ayrı sorular hazırlanmıştır.

1.4.1. Okul İdarecilerine Yöneltilen Sorular

Yapılan araştırma kapsamında okul idarecilerine yöneltilen sorular şu şekildedir:

1. Yabancı uyruklu öğrencilerin okul iklimini bozan davranışları var mıdır? Varsa bu davranışlar nelerdir?
2. Yabancı uyruklu öğrencilerin ebeveynlerin ile okul yönetimi arasındaki diyalog süreci nasıl işlemektedir?

1.4.2. Öğretmenlere Yöneltilen Sorular

Yapılan araştırma kapsamında okul idarecilerine yöneltilen sorular şu şekildedir:

1. Yabancı uyruklu öğrencilerin okul kültürüne uyum konusunda beslenme ve giyim farkındalığı ne düzeydedir?
2. Yabancı uyruklu öğrencilerin verilen ödev, etkinlik vb. sorumlulukları yerine getirme düzeyi nasıldır?
3. Yabancı uyruklu öğrencilerin sınıf kurallarına uyma, sınıf kurallarını özümseme düzeyi nasıldır?

Eğitim hayatını sosyal ve kültürel açıdan daha uyumlu ve sorunsuz geçiren bireyler, ilerleyen dönemlerde topluma daha yararlı ve toplumla daha barışık olarak şekillenmektedirler. Aksi halde toplumla sürekli sorunlar yaşayan ve yaşatan bireyler olarak karşımıza çıkacaklardır.

Farklı coğrafyadan, kültürden gelen insanlar, geldikleri yerde sorunlar yaşamaktadırlar. Özellikle çocuklar bu sorunları en çok hissedenler olmaktadır. Yapılan bu çalışmada ülkemizde yaşayan yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sistemimizde yaşamış oldukları sosyal ve kültürel sorunlar değerlendirilmiştir. Burada amaçlanan, bu öğrencilerin yaşamış oldukları sorunlar için okul idarecileri ve öğretmenlerin gözlemlerine göre değerlendirme yapmaktır. Eğitim hayatlarında gerek öğrenciler gerekse öğrencilerin aileleri ile daha yakın temas ve iletişimde olanlar okul idarecileri ve öğretmenler olduğu için bu konuda onların değerlendirmeleri, sorunların ortaya koyulması ve daha iyi anlaşılması için önem arz etmektedir. Yaşanan sorunların bilinmesi, bu sorunlara alınabilecek önlemlerin daha sağlıklı ve uygun olmaları için de zemin hazırlamaktadır.

Bu araştırma;

1. 2024-2025 eğitim öğretim yılı içerisinde yapılmış olup bu yıllarla sınırlıdır.
2. Trabzon ili Ortahisar ilçesi içerisinde rasgele seçilmiş ilkokul ve ortaokul düzeyindeki resmi okullarda yapılmıştır.
3. Seçilen okullardaki okul idarecileri ve öğretmenlerle sınırlıdır.

Veriler, araştırmacı tarafından hazırlanmış görüşme sorularıyla sınırlıdır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, yapılan araştırma ile ilgili kavramsal bilgiler ve bu kavramların eğitim öğretim hayatına etkileri üzerinde bilgiler yer almaktadır.

Göç, birey, grup veya toplulukların yaşamlarını sürdürdükleri yerlerden ayrılarak başka yerlere, bireysel ve sosyal yaşantılarında derin değişiklikler yaratacak şekilde kısa veya uzun süreli, istekli veya zorunlu gitmeleri olarak açıklanmaktadır (Diktaş Yerli, G., 2023). Bir başka tanımla ise göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir (Özer, 2004:11).

Göç hareketini demografik dengeyi yeniden şekillendiren yer değişikliği olarak tanımlamak, göç süreci deneyimleyen insanların bakış açılarını görmeyi zorlaştırır; çünkü

göç mekânsal ve yaşantısal değişikliğe bağlı olarak ortaya çıkan bütün koşulları kapsayan bir dinamik ilişkisel ağ oluşturmaktadır (Bağlı, 2005).

Eğitim, bir toplumun geleceğini şekillendiren en önemli unsurların başında gelmektedir. Sosyal bir varlık olarak insanı toplum içinde yaşamaya hazırlayan bir görevi de vardır. Bu görevi en iyi şekilde yerine getirebilmesi için de öğrencileri sosyal ve kültürel açıdan iyi tanıyıp yaşadıkları sorunları ortadan kaldıracak veya en aza indirgeyecek çözümlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, özellikle ülkemiz kültürüne ve sosyal yaşamına uzak olan yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları problemlerin iyi tanımlanması, onların eğitim sistemine adaptasyonlarını ve eğitimlerini daha verimli almalarını sağlayacaktır. Bu noktada eğitim sisteminin en önemli iki unsuru olan okul idarecileri ve öğretmenlerin bu öğrenciler üzerinde yaptıkları gözlemler ve tecrübe ettikleri durumların bilinmesi alınacak önlemler için oldukça önemlidir.

Bazı süreç ve olaylar eğitim sistemini hem etkilemekte hem de eğitim sisteminden etkilenmektedir. Göçleri de eğitim sisteme etkisi olan durumlardan biri olarak değerlendirebiliriz. Ülkemize gelmiş olan yabancı uyruklu öğrenciler için ayrı kurallar ve yönetmelikler olmadığı için, mevcut eğitim sistemimize uyum sağlamaları gerekmektedir. Fakat bu öğrenciler, dillerinin, kültürlerinin ve almış oldukları eğitim seviyelerinin farklılıkları nedeniyle uyum süreçleri benzer şekilde yürümektedir. Bu durum yabancı uyruklu öğrencileri etkilediği gibi, Türk öğrencileri de etkilemektedir. Bu etkilerin ortadan kaldırılabilmesinde okul idarecileri ve öğretmenler kilit rollerde bulunmaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli ve araştırma grubu, veri toplamada kullanılan araçlar, veri toplama süreci ve verilerin analizi yer almaktadır.

3.1.Araştırmanın Modeli

Yapılan bu araştırma, nitel araştırma yöntemine dayanılarak hazırlanmıştır. Katılımcıların düşüncelerini detaylı olarak alarak daha derinine incelemelerde bulunulabilen nitel yöntemler sıklıkla kullanılmaktadır. Nitel araştırma; gözlem ve görüşme, belge incelemesi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, sosyal olgu ve olayları, doğal bir ortamda gerçekçi ve kapsamlı bir şekilde ortaya konmaya yönelik nitel bir sürecin izlendiği bir araştırma yöntemi olarak ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 39).

Bu araştırma kapsamında ilkokul ve ortaokul düzeyinde, yabancı uyruklu öğrencilerin Türk eğitim sisteminde yaşamış oldukları sosyal ve kültürel sorunlar okul idarecileri ve öğretmenler tarafından değerlendirmeleri alınmıştır. Alınan değerlendirmeler üzerinden yapılacak çıkarımlar ile sorun yaşayan yabancı uyruklu öğrencilere yaklaşım konusunda katkılar sağlanacağı umulmaktadır.

Nitel araştırma deseni olarak; fenomenoloji desenine yer verilmiştir. Fenomenoloji; birkaç kişinin bir fenomen veya belli bir kavramla ilgili deneyimlerinin ortak anlamını ortaya çıkaran bir desendir. Bu desende amaç, belli bir olguyu (fenomeni) derinlemesine yaşayan kişilerin deneyimlerinin özünü anlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

3.2.Araştırmanın Çalışma Grubu

2024-2025 eğitim öğretim yılında yapılmış olan bu araştırma kapsamında çalışma grubu ikiye ayrılmıştır. Birinci grup okul idarecileri, ikinci grup ise öğretmenlerdir. Okul idarecileri grubunda 10 erkek idareci bulunmakta olup, öğretmenler grubunda 15 kadın ve 11 erkek olmak üzere 26 katılımcı bulunmaktadır. Bu çalışmada örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örneklemede, ölçütler araştırmacı tarafından belirlenir ve bu ölçütlere uyan tüm durumlar incelenir (Marshall, C., Rossman, G. B., 2014).

Araştırmanın ilk grubu olan okul idarecilerine ait demografik bilgiler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Okul idarecilerine ait demografik bilgiler

		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	0	0,0
	Erkek	10	100,0
	Toplam	10	100,0
Okul Eğitim Düzeyi	İlköğretim	8	80,0
	Ortaokul	2	20,0
	Toplam	10	100,0
Mesleki Hizmet Yılı	1-10 Yıl	0	0,0
	10-20 Yıl	1	10,0
	20-30 Yıl	9	90,0
	Toplam	10	100,0

Tablodan da görüldüğü gibi okul idarecileri grubu tamamı erkek olmak üzere 10 kişiden oluşmaktadır. Bu grup içerisinde ilkokulda idarecilik yapan 8, ortaokulda idarecilik yapan 2 kişi bulunmaktadır. Katılımcıların mesleki hizmet yıllarına baktığımızda 1 kişi 10-20 yıl aralığında, kalan 9 kişi ise 20-30 yıl aralığında hizmet yıllarına sahiptirler.

Sayısal ve oransal olarak verilen demografik bilgiler sonrasında, okul idarecileri çalışma grubunun detaylı demografik bilgileri Tablo 3’te bulunmaktadır.

Tablo 3. Okul idarecilerine ait detaylı demografik bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Okul Eğitim Düzeyi	Hizmet Yılı
İK1	Erkek	İlkokul	10-20 yıl
İK2	Erkek	İlkokul	20-30 yıl
İK3	Erkek	İlkokul	20-30 yıl
İK4	Erkek	İlkokul	20-30 yıl
İK5	Erkek	İlkokul	20-30 yıl
İK6	Erkek	İlkokul	20-30 yıl
İK7	Erkek	Ortaokul	20-30 yıl
İK8	Erkek	İlkokul	20-30 yıl
İK9	Erkek	Ortaokul	20-30 yıl
İK10	Erkek	İlkokul	20-30 yıl

Araştırma kapsamında ikinci grup olan öğretmenlere ait demografik yapı bilgileri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlere ait demografik bilgiler

		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	15	57,7
	Erkek	11	42,3
	Toplam	26	100,0
Okul Eğitim Düzeyi	İlköğretim	24	92,3
	Ortaokul	2	7,7
	Toplam	26	100,0
Mesleki Hizmet Yılı	1-10 Yıl	0	0,0
	10-20 Yıl	10	38,5
	20-30 Yıl	16	61,5
	Toplam	26	100,0
Branş Türü	Sınıf Öğretmeni	21	80,8
	Branş Öğretmeni	5	19,2
	Toplam	26	100

Tablo incelendiğinde, araştırma grubumuzun ikinci çalışma grubu olan öğretmenler, 15'i kadın, 11'i erkek olmak üzere 26 kişiden oluşmaktadır. Bu kişilerin 24'ü ilkokulda görev yapan öğretmenler olmak üzere 2 tanesi ise ortaokulda görev yapmaktadır. Mesleki hizmet yılı olarak da 10-20 yıl arasında 10 kişi ve 20-30 yıl arasında 16 kişi bulunmaktadır. Değerlendirmeye katılan öğretmenler en az 10 yıl tecrübeye sahip deneyimli öğretmenlerdir. Mesleki deneyimleri sayesinde yaşanan sorunlara daha geniş açıdan

bakabilme yetenekleri de gelişmiştir. Branş olarak ise öğretmen çalışma grubumuzda 21 sınıf öğretmeni, 5 branş öğretmeni vardır. Burada özellikle sınıf öğretmenleri, öğrencilerle en uzun süre zaman geçiren ve onları en uzun süre gözlemleyenler olarak, yaptıkları değerlendirmeler sorunların, giderilmesinde veya alınacak önlemler konusunda en çok dikkate alınması gereken gruplar olarak öne çıkmaktadır.

Sayısal ve oransal olarak verilen demografik bilgiler sonrasında, öğretmenler çalışma grubunun detaylı demografik bilgileri Tablo 5'te bulunmaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlere ait detaylı demografik bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Okul Eğitim Düzeyi	Hizmet Yılı	Branş Türü
ÖK1	Kadın	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK2	Erkek	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK3	Kadın	İlkokul	20-30 Yıl	Branş Öğretmeni
ÖK4	Erkek	İlkokul	10-20 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK5	Erkek	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK6	Erkek	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK7	Kadın	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK8	Kadın	İlkokul	10-20 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK9	Kadın	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK10	Kadın	İlkokul	10-20 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK11	Erkek	İlkokul	10-20 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK12	Erkek	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK13	Kadın	Ortaokul	10-20 Yıl	Branş Öğretmeni
ÖK14	Erkek	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK15	Kadın	Ortaokul	20-30 Yıl	Branş Öğretmeni
ÖK16	Erkek	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK17	Erkek	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK18	Kadın	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK19	Kadın	İlkokul	10-20 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK20	Kadın	İlkokul	10-20 Yıl	Branş Öğretmeni
ÖK21	Kadın	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK22	Erkek	İlkokul	10-20 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK23	Erkek	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK24	Kadın	İlkokul	20-30 Yıl	Sınıf Öğretmeni
ÖK25	Kadın	İlkokul	10-20 Yıl	Branş Öğretmeni
ÖK26	Kadın	İlkokul	10-20 Yıl	Sınıf Öğretmeni

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında, ilkokul ve ortaokulda eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları sosyal ve kültürel sorunların değerlendirilmesi amacıyla, okul idarecileri ve öğretmenlere değerlendirme yapmaları için yarı yapılandırılmış görüşme formları oluşturulmuştur.

Birçok araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış veri toplama araçları, bir konuda ayrıntılı olarak bilgi elde etmeye olanak sağlaması, standardı ve esnekliği nedeniyle çok sık tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Yarı yapılandırılmış görüşme soruları, literatür araştırması yapılarak, ilgili alanda yapılan çalışmalar incelenip, uzman üç görüşe başvurularak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Pilot uygulama olarak araştırmaya dahil olmayan Trabzon ili, Ortahisar ilçesinde bulunan resmi ilköğretim okulları bünyesindeki 2 okul idarecisi ve 2 öğretmenlere, hazırlanan bu görüşme soruları yöneltilmiştir. Sorular yeniden düzenlendikten sonra çalışma grubuna uygulanmıştır.

Yarı yapılandırılmış veri toplama aracının kullanımı için Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 24.04.2025 tarih ve 2025/182 sayılı karar ile izin talebi etik açıdan uygun bulunmuştur.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırma için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmaya başlamadan önce, değerlendirmeye katılacak katılımcılar ile telefon veya yüz yüze irtibat kurulmuş ve katılımcıların rızası alınmıştır. Etik kurallar göz önüne alınarak yapılan araştırmada katılımcıların kişisel bilgileri tamamen gizli tutulmuştur. Katılımcı okul idarecileri; İK1, İK2, İK3, İK4, İK5, İK6, İK7, İK8, İK9 ve İK10 olarak kodlanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler ise; ÖK1, ÖK2, ÖK3, ÖK4, ÖK5, ÖK6, ÖK7, ÖK8, ÖK9, ÖK10, ÖK11, ÖK12, ÖK13, ÖK14, ÖK15, ÖK16, ÖK17, ÖK18, ÖK19, ÖK20, ÖK21, ÖK22, ÖK23, ÖK24, ÖK25 ve ÖK26 olarak kodlanmışlardır. Araştırma kapsamında hazırlanan açık uçlu sorular iki gruba ayrılmıştır.

Bunlardan ilki okul idarecileri için hazırlanan 2 tane açık uçlu sorulardır. Öğretmenlere bu kapsamda 3 tane soru yöneltilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında yapılan çalışmada, kamu okullarında eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin Türk eğitim sisteminde yaşamış oldukları sosyal ve kültürel sorunların, okul idarecileri ve öğretmenler tarafından değerlendirmeleri üzerine bir araştırma yapılmıştır.

Nitel araştırma olarak yapılan çalışmada, alınan görüşler neticesinde elde edilen veriler analiz edilmiştir. Bu kapsamda toplanan verileri açıklayacak kavram ve ilişkiler düzenlenmiştir. Analiz işlemi alın veriler kodlanarak kategorilere ayrılmıştır. Kodlar ve kategoriler elde edilen bulgular üzerinden yorumlanarak sunulmuştur. İçerik

analizinde verilerin yorumlanma aşamasında frekans ve yüzde kullanılmaktadır (Büyüköztürk, Ş ve diğ.; 2008). Değerlendirmeye katılan kişilerin görüşlerini ortaya çıkarmak için doğrudan alıntılara yer verilir. Her bir kategorinin ne sıklıkla tekrarladığını (frekans) bularak elde edilen sonuçların sayısallaştırılması sağlanmıştır. Verilerin sayısallaştırılmasındaki amaç elde edilen sonucun güvenilirliğini arttırırken, yanlışlığı ve yanlışlığı azaltmak ve belirlenen kategorileri karşılaştırmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Sayısallaştırılan veriler üzerinden her kategorinin frekansı bulunarak tablolar haline getirilmiştir.

4. BULGULAR

Çalışma grubu, okul idarecileri ve öğretmenler olarak iki alt gruba ayrılmış ve bu iki grup için ayrı sorular hazırlanmıştır. Sorular araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında değerlendirmesi alınan kişiler kodlanarak verilmiştir. Bu kodlamalar okul idarecileri için (İK), öğretmenler için ise (ÖK) olarak yapılmıştır. Yapılan araştırmada bu iki gruptan yabancı uyruklu öğrencilerin Türk eğitim sisteminde yaşamış oldukları sosyal ve kültürel sorunları değerlendirmeleri istenmiştir.

4.1.Okul İdarecilerine Yöneltilen Sorulara İlişkin Bulgular

Araştırmanın ilk grubu olan okul idarecilerine 2 tane soru yöneltilmiş ve verilen cevaplar analiz edilerek yorumlanmıştır.

4.1.1.Okul İdarecilerine Yöneltilen Birinci Soru İçin Bulgular

Okul idarecilerine yöneltilen ilk soru “Yabancı uyruklu öğrencilerin okul iklimini bozan davranışları var mıdır? Varsa bu davranışlar nelerdir?” sorusudur. Bu soruya ilişkin kategoriler belirlenerek, verilen cevapların bu kategorilerle eşleşmeleri üzerinden edilen verilerin sayısallaştırılması sağlanmıştır. İlk soru için verilen cevaplar doğrultusunda; davranış problemi, şiddete yönelimli, iletişim sorunu, temizlik ve sorun yaşamayanlar kategorileri belirlenmiştir. Cevaplar üzerinden bu kategoriler için elde edilen bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Okul idarecilerine yöneltilen birinci soru için değerlendirmeler

Kategori	Katılımcı	f	%
Şiddete Yönelim	İK3, İK4, İK7	3	30
İletişim Sorunu	İK1, İK5	2	20
Davranış Problemi	İK1, İK3, İK5, İK6, İK8, İK9	6	60
Temizlik	İK9	1	10
Sorunsuz	İK2, İK10	2	20

Tablo 6’da “Yabancı uyruklu öğrencilerin okul iklimini bozan davranışları var mıdır? Varsa bu davranışlar nelerdir?” sorusuna ilişkin okul idarecilerin görüşleri incelendiğinde “davranış problemi” %60 oran ve f=6 sıklıkla ilk sırada yer almıştır. Bu görüşü sırasıyla %30 oran ve f=3 sıklıkla “şiddete yönelim”, %20 oran ve f=2 sıklıkla “iletişim sorunu” ve son olarak %10 oran ve f=1 sıklıkla “temizlik” takip etmektedir. Yapılan bu değerlendirmelerin yanında katılımcılar %20 oran ve f=2 sıklıkla bir “sorun yaşamadıklarını” belirtmişlerdir. Katılımcıların yöneltilen soruya ilişkin bazı görüşleri şu şekildedir:

(İK1) “Kültürel farklılıktan kaynaklanan davranış problemleri ama zamanla düzelebilir.”

(İK3) “Yetiştikleri kültür şiddet eğilimli olması sebebiyle Okulda da aynı şiddete meyilli davranışları göstermek istemektedirler yani karşılaştıkları sorunları şiddetle beraber çözmek isteyen yabancı uyruklu öğrencilerimiz vardır.”

(İK5) “Farklı ülkelerden geldikleri için uyum sağlamakta güçlük çekiyorlar. Dil sorunları olduğundan anlaşılamamaktadırlar.”

4.1.2.Okul İdarecilerine Yöneltilen İkinci Soru İçin Bulgular

Çalışma kapsamında okul idarecilerine yöneltilen ikinci soru “Yabancı uyruklu öğrencilerin ebeveynlerin ile okul yönetimi arasındaki diyalog süreci nasıl işlemektedir?” sorusudur. Bu soruya ilişkin de kategoriler belirlenerek, verilen cevapların bu kategorilerle eşleşmeleri üzerinden edilen verilerin sayısallaştırılması sağlanmıştır. İkinci soru için verilen cevaplar doğrultusunda; çok zor, zor, kolay ve çok kolay kategorileri belirlenmiştir. Cevaplar üzerinden bu kategoriler için elde edilen bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Okul idarecilerine yöneltilen ikinci soru için değerlendirmeler

Kategori	Katılımcı	f	%
Çok Zor	İK4, İK8	2	20
Zor	İK1, İK3, İK4, İK5, İK6, İK8	6	60
Kolay	İK2, İK6, İK9, İK10	4	40
Çok Kolay	İK2, İK7	2	20

Tablo 7’de “Yabancı uyruklu öğrencilerin ebeveynlerin ile okul yönetimi arasındaki diyalog süreci nasıl işlemektedir?” sorusuna ilişkin okul idarecilerin görüşleri incelendiğinde “zor” kategorisi %60 oran ve f=6 sıklıkla ilk sırada yer almıştır. Bu görüşü sırasıyla %40 oran ve f=4 sıklıkla “kolay” kategorisi, %20 oran ve f=2 sıklıkla “çok kolay” ve “çok zor” kategorileri takip etmektedirler. Katılımcıların yöneltilen soruya ilişkin bazı görüşleri şu şekildedir:

(İK1) “Başlarda zor olsa da zamanla Türkçe öğrendikçe iletişim kurulabilmekte ve farklı bir ortam olmasına rağmen anne-baba elinden geleni yapmaktadır.”

(İK3) “Yabancı uyruklu öğrenci velilerinin okula karşı ilgisi yüksektir. Bu biraz da zorunluluktan kaynaklanmaktadır dolayısıyla her çağrıldıklarında okula gelmektedirler.”

(İK4) “İletişim kuramadık.”

(İK5) “Dil sorunu ve ekonomik seviye nedeniyle anlaşmak zor oluyor.”

(İK6) “Artık tüm ebeveynleri Türkçeyi konuşabiliyor konuşamayanlarla çocukları vasıtasıyla anlaşıyoruz.”

(İK8) “Çok zor işlemektedir. Aile Türkçe bilmediği için zorlanıyoruz ve de telefonlarına ulaşamıyoruz. Eğer acil bir durumla karşılaşırsak iletişim kuramıyoruz.”

(İK9) “Öğrenci tercümanlığı ile”

(İK10) “Rehberlik servisi, Arapça bilen öğrenci vasıtasıyla iletişim kurulmaktadır.”

4.2.Öğretmenlere Yönetilen Sorulara İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci grubu olan öğretmenlere 3 tane soru yöneltilmiş ve verilen cevaplar analiz edilerek yorumlanmıştır. Bu sorular için de verilen cevaplara göre kategoriler belirlenerek her kategori için sıklık ve yüzdeler elde edilmiştir.

4.2.1.Öğretmenlere Yöneltilen Birinci Soru İçin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere yöneltilen birinci soru “Yabancı uyruklu öğrencilerin okul kültürüne uyum konusunda beslenme ve giyim farkındalığı ne düzeydedir?” sorusudur. Bu soruya ilişkin de kategoriler belirlenerek, verilen cevapların bu kategorilerle eşleşmeleri üzerinden edilen verilerin sayısallaştırılması sağlanmıştır. Birinci soru için verilen cevaplar doğrultusunda; gayet iyi, yeterli, orta, yetersiz ve kötü kategorileri belirlenmiştir. Cevaplar üzerinden bu kategoriler için elde edilen bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlere yöneltilen birinci soru için değerlendirmeler

Kategori	Katılımcı	f	%
Gayet İyi	ÖK12, ÖK21	2	7,6
Yeterli	ÖK5, ÖK7, ÖK9, ÖK11, ÖK12, ÖK23, ÖK26	7	26,9
Orta	ÖK3, ÖK6, ÖK7, ÖK8, ÖK10, ÖK13	6	23,0

Yetersiz	ÖK1, ÖK2, ÖK3, ÖK4, ÖK8, ÖK14, ÖK16, ÖK17, ÖK18, 13	50
	ÖK19, ÖK20, ÖK24, ÖK25	
Kötü	ÖK22	1 3,8

Tablo 8’de “Yabancı uyruklu öğrencilerin okul kültürüne uyum konusunda beslenme ve giyim farkındalığı ne düzeydedir?” sorusuna ilişkin öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde “yetersiz” kategorisi %50 oran ve f=13 sıklıkla ilk sırada yer almıştır. Bu görüşü sırasıyla %26,9 oran ve f=7 sıklıkla “yeterli” ve %23 oran ve f=6 sıklıkla “orta” kategorileri izlemektedir. Bunların ardından da %7,6 oran ve f=2 sıklıkla “çok iyi” ve %3,8 ve f=1 sıklıkla “çok kötü” kategorileri gelmektedirler. Öğretmenlere yöneltilen birinci soru için katılımcıların bazı görüşleri şu şekildedir:

(ÖK7) “İlk geldikleri döneme göre uyumlu olduklarını söyleyebiliriz.”

(ÖK8) “Beslenmeye gereken özen gösterilmemektedir okul formaları genellikle eski yırtık ve özensizdir günlük kıyafetlerinden arkadaşlarından farklı değildir.”

(ÖK9) “Süreç içerisinde uyum sağladıkları görülmüştür.”

(ÖK11) “Alışma evresinde sorun yaşasalar da sonradan adapte olabiliyorlar.”

(ÖK12) “İyi ve üstü”

(ÖK15) “Uyum sorunu yaşanmıyor çünkü uzun zamandır Türkiye’dekiler.”

(ÖK17) “Beslenmelerini kantinden bir şeyler alarak yapmaktalar. Giyim olarak bazı öğrenciler okul kültürüne uygun giyinirken, terlikle gelen öğrenci de aralarında çıkmaktadır.”

(ÖK19) “Beslenme ve giyinme özelliklerinde Türk kültürüne göre bazı farklılıklar bulunmaktadır. Çocukların bu kültürü anlayıp benimsemeleri zaman almaktadır.”

(ÖK20) “Beslenme ve giyim kuşam konusunda yetersiz olarak söyleyebiliriz. Beslenme anlamında tek tip ve sağlıklı beslenmekte olup, giyim anlamında da mevsimine uygun ve temiz olmayanı kıyafetleri giymekteler.”

(ÖK21) “Okul kültürüne uyum konusunda sıkıntı yaşanmaktadır. Beslenme bizden çok farklı sıkıntılar yaşanmaktadır.”

(ÖK25) “Uyum sağlamaya çabalarlar da farklılıklar gözlenmektedir.”

(ÖK26) “Beslenme ve giyim konusunda hiç sıkıntı olmadı.”

4.2.2.Öğretmenlere Yöneltilen İkinci Soru İçin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere yöneltilen ikinci soru “Yabancı uyruklu öğrencilerin verilen ödev, etkinlik vb. sorumlulukları yerine getirme düzeyi nasıldır?” sorusudur. Bu

soruya ilişkin de kategoriler belirlenerek, verilen cevapların bu kategorilerle eşleşmeleri üzerinden edilen verilerin sayısallaştırılması sağlanmıştır. İkinci soru için verilen cevaplar doğrultusunda; çok iyi, iyi, orta, kötü ve çok kötü gibi kategorileri belirlenmiştir. Cevaplar üzerinden bu kategoriler için elde edilen bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlere yöneltilen ikinci soru için değerlendirmeler

Kategori	Katılımcı	f	%
Gayet İyi	ÖK6, ÖK12, ÖK15, ÖK16, ÖK23	5	19,2
Yeterli	ÖK1, ÖK5, ÖK9, ÖK14, ÖK16, ÖK17, ÖK21	7	26,9
Orta	ÖK1, ÖK9, ÖK17, ÖK18, ÖK21, ÖK22	6	23,0
Yetersiz	ÖK1, ÖK2, ÖK4, ÖK7, ÖK8, ÖK10, ÖK11, ÖK17, ÖK18, 16 ÖK19, ÖK20, ÖK21, ÖK22, ÖK24, ÖK25, ÖK26	16	61,5
Kötü	ÖK3, ÖK8, ÖK11, ÖK13, ÖK20	5	19,2

Tablo 9’da “Yabancı uyruklu öğrencilerin verilen ödev, etkinlik vb. sorumlulukları yerine getirme düzeyi nasıldır?” sorusuna ilişkin öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde “yetersiz” kategorisi %61,5 oran ve f=16 sıklıkla ilk sırada yer almıştır. Bu görüşü sırasıyla %26,9 oran ve f=7 sıklıkla “yeterli”, %23 oran ve f=6 sıklıkla “orta” kategorileri izlemektedir. Bunların ardından da %19,2 oran ve f=5 sıklıkla “gayet iyi” ve “çok kötü” kategorileri gelmektedirler. Öğretmenlere yöneltilen ikinci soru için katılımcıların bazı görüşleri şu şekildedir:

(ÖK1) “Bazıları gayet iyi bazıları ise yetersiz”

(ÖK7) “Dil bilmedikleri için zorlanıyorlar ailelerin desteği de sınırlı oluyor.”

(ÖK8) “Verilen ödevler vaktinde yapılmıyor özellikle araştırmaya ya da uygulamaya dayalı proje ödevleri yapılmıyor aile desteği gereken çalışmalar yapılamıyor aileler Türkçeye bilmedikleri için ya da tam bilemedikleri için çocuklara

yardımcı olamıyorlar.”

(ÖK9) “Eksikler olsa da uyum sağlayabildikleri ve çaba gösterdikleri”

(ÖK10) “Evde yardımcı olabilecek pek kimse olmuyor. Özellikle Türkçe ifade eksikliğinden sebep söylenen şeyi duygusuyla birlikte tam anlayamamaktadır.”

(ÖK11) “Türkçe okuma yazma ve anlama düzeyleri yeterli olmadığı için zorluk çekiyorlar.”

(ÖK14) “Genellikle sorumluluklarını yerine getirirler.”

(ÖK16) “İyi düzeyde anca bazı öğrenciler dil problemi yaşıyor. Özellikle okuduğunu anlama ve Türkçemiz deki gerçek, mecaz, yan anlam sıkıntısı yaşıyorlar”
(ÖK17) “Kimi öğrenciler ve veliler çok bilinçlidir. Ödevleri aksatmadan yapar.

Kimisi ise ödevleri yapmaz, sorumluluklarını yerine getirmez. Hatta okula bile uğramayan veliler bulunmaktadır.”

(ÖK18) “Çoğu kez daha dikkatli ve daha istekliler ancak malzeme gerektiren ödevlerde görsel anlamda sorunlar var.”

(ÖK19) “Birçok yabancı uyruklu öğrencinin aileleri Türkçe bilmediği için ödevlerini genelde yapmadan ya da eksik olarak geri getirmektedirler.”

(ÖK20) “Bu kişiden kişiye değişmekle birlikte genel anlamda ödev yapma sorumlulukları çok az düzeydedir. Bazıları öğrenme sıkıntısı yaşamakta, bazıları da ödev yapma konusunda isteksiz davranmaktadır.”

(ÖK22) “Çocuktan çocuğa değişiyor. Aile kültür seviyesi ile ilgili. Ailesi iyi olan çocuğuna direkt yansıyor.”

(ÖK23) “Sınıftaki öğrencilerden hiç problem yaşamadım.”

(ÖK25) “Birçoğu dil problemi yaşamakta olduğundan ödev ve derse katılım konularında sınıf seviyesinin gerisindedir.”

(ÖK26) “Velilerin ödevlere pek desteği olmuyor. Takip konusunda sorun yok fakat yardımcı olamıyorlar. Çocuklar dersi derste anladıkları sürece ödevlerde sıkıntı yaşanmıyor. Anlamadıkları konuları evde destek alamadıkları için ödevlerinde eksiklikler oluyor. O eksikliği de sınıfta tamamlamaya çalışıyoruz.”

4.2.3.Öğretmenlere Yöneltilen Üçüncü Soru İçin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere yöneltilen son soru “Yabancı uyruklu öğrencilerin sınıf kurallarına uyma, sınıf kurallarını özümseme düzeyi nasıldır?” sorusudur. Bu soruya ilişkin de kategoriler belirlenerek, verilen cevapların bu kategorilerle eşleşmeleri üzerinden edilen verilerin sayısallaştırılması sağlanmıştır. İkinci soru için verilen cevaplar doğrultusunda; çok iyi, iyi, orta, kötü ve çok kötü gibi kategorileri belirlenmiştir. Cevaplar üzerinden bu kategoriler için elde edilen bulgular Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlere yöneltilen üçüncü soru için değerlendirmeler

Kategori	Katılımcı	f	%
Gayet İyi	ÖK5, ÖK6, ÖK16, ÖK18, ÖK23	5	19,2
Yeterli	ÖK4, ÖK8, ÖK9, ÖK12, ÖK14, ÖK15, ÖK19, ÖK25, ÖK26	9	34,6

Orta	ÖK1, ÖK3, ÖK7, ÖK8, ÖK10, ÖK13, ÖK14, ÖK17, ÖK21, ÖK22, ÖK24, ÖK25	12	46,1
Yetersiz	ÖK2, ÖK7, ÖK8, ÖK11, ÖK17, ÖK20	6	23,0
Kötü	ÖK2, ÖK20	2	7,7

Tablo 10’da “Yabancı uyruklu öğrencilerin sınıf kurallarına uyma, sınıf kurallarını özümseme düzeyi nasıldır?” sorusuna ilişkin öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde “orta” kategorisi %46,1 oran ve f=12 sıklıkla ilk sırada yer almıştır. Bu görüşü sırasıyla %34,6 oran ve f=9 sıklıkla “yeterli”, %23 oran ve f=6 sıklıkla

“yetersiz” kategorileri izlemektedir. Bunların ardından da %19,2 oran ve f=5 sıklıkla “gayet iyi”, %7,7 oran ve f=2 sıklıkla “çok kötü” kategorileri gelmektedirler. Öğretmenlere yöneltilen üçüncü soru için katılımcıların bazı görüşleri şu şekildedir:

(ÖK2) “Uyum sağlamakta zorlanıyorlar.”

(ÖK5) “Sınıf ve okul kurallarına uyum sorunu yaşamamaktadırlar.”

(ÖK7) “Kurallara uymakta zorlanıyorlar okula sınıfa uyumları zaman alıyor.”

(ÖK8) “Öğrenciler birinci sınıftan itibaren aynı öğretmen ve aynı sınıfta ise

sınıf kurallarına uymada sorun yaşanmıyor ama ara sınıflardan göç yoluyla gelmişse sınıf kurallarını benimsemekte ve uygulamakta sorun yaşıyor kurallar özümsemiyor.”

(ÖK9) “Süreç içerisinde uyum sağladıkları söylenebilir. Kuralların gerekliliğini fark ettikleri ve bilinçli davrandıkları söylenebilir.”

(ÖK11) “Sınıf kurallarına uyum sağlama sorunları var bu da genellikle dil kaynaklı oluyor.”

(ÖK17) “Değişkenlik gösteriyor. Bir kısmı sınıf kurallarına uyar. Bir kısmı ise bu kuralları dikkate almaz. Öğrendiği küfürlü, argo kelimeleri sınıfta kullanır.”

(ÖK19) “Sınıf kurallarına uyma, kuralları özümseme konusunda diğer arkadaşlarına uyum sağlamaktadırlar.”

(ÖK20) “Bu öğrenciler genel olarak kurala uyma konusunda yetersizdir. Özellikle erkek öğrenciler hareketli, şiddet eğilimli ve arkadaşlarına karşı hırçın olmakta, sınıf ve okul kurallarına uyum eğilimi göstermekte zorluk yaşamaktadır.”

(ÖK21) “Uyumlu olmaya çalışıyorlar.”

(ÖK22) “Aile tamamıyla belirleyici konumda. Anne veya babası okumuş olanlar sınıf kurallarına ya da söylenenlere harfiyen uyarlar.”

(ÖK25) “Sınıf kurallarına uymada ciddi problemler gözlemlenmemiştir.”

(ÖK26) “Sınıfımda 3’ü Suriyeli 2’si Afganlı olmak üzere 5 yabancı uyruklu

çocuk var. 4 öğrencimde kurallar konusunda bir sıkıntı olmadı. Bir öğrencimde yaşadık bu sıkıntıyı. Ailesiyle konuşarak bu sorunu da çözmüş olduk.”

5. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümünde, araştırma sonucunda elde edilen bulguların tartışılması, elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara dayanılarak yapılan önerilere yer verilmektedir. Çalışma kapsamında oluşturulan iki grup olan okul idarecileri ve öğretmenlere yöneltilen sorular için verilen cevaplara göre ayrı ayrı değerlendirmeler yapılmıştır.

5.1.Tartışma

Çalışma kapsamında ilkokul ve ortaokul düzeyindeki resmi okullarda okuyan yabancı uyruklu öğrencilerin, Türk eğitim sisteminde yaşadıkları sosyal ve kültürel sorunlar için araştırma yapılmıştır. Bu doğrultuda okul idarecileri ve öğretmenler olarak iki çalışma grubu oluşturulmuş ve bu çalışma grupları için ayrı görüşme soruları hazırlanmıştır. Okul idarecileri çalışma grubunda 10 okul idarecisi, öğretmenler grubunda ise 21 sınıf öğretmeni ve 5 branş öğretmeni olmak üzere 26 öğretmen bulunmaktadır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, eğitim hayatında sorun yaşayan yabancı uyruklu öğrencilere yaklaşım konusunda okul idarecileri ve öğretmenlere ışık tutacak öneriler getirilmektedir.

Bulgular sonucunda ortaya çıkan en önemli tartışma konularından biri göçle gelmiş yabancı ailelerin sosyal, ekonomik ve kültürel olarak yaşadıkları uyum problemleridir. Ülkemize yapılan göçlerin en temel sebeplerinin başında siyasi ve ekonomik nedenler gelmektedir ve bu göçler zorunlu göçlerdir. Ekonomik yönden normal yaşayan aileler, birden yoksulluğa düşmekte ve işi olanlar işsiz kalmaktadırlar (Topsakal, Merey ve Keçe, 2013). Ayrıca göçle gelen bu ailelerde çocuk sayısı fazla olmakla birlikte bir aile planlamaları da yoktur. Yapılan bir çalışmada, çocukların evde kendi çalışma odaları da bulunmayıp, ortak alanlarda ders çalışmaktadırlar (Topsakal ve Ayyürek, 2012). Düzenli bir aile yapısı olmayan çocuklar gerek okul gerekse sosyal çevre ile sorunlar yaşamaktadır. Bir diğer önemli tartışma konusu ise dil problemidir. Anayasa’ya göre “Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına anadilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez.” (42/9) hükmü yer almaktadır. Fakat yabancı uyruklu öğrencilerin büyük çoğunluğu Türkçe ile ilkokula başladıklarında tanışmaktadırlar. Bu durum da uyumları konusunda problem yaşamalarına sebep olmaktadır.

Eğitim ve öğretim dilinin farklı olması, ailelerin ilgisizliği, uyum sorunu, kültür çatışması, çocukların okul hayatına ve sosyal yaşama adaptasyonlarını zorlaştıran nedenler olarak öne çıkmaktadır. Çalışma kapsamında hem okul idarecileri hem de öğretmenlerin yaptıkları değerlendirmeler temel sorunun bu başlıklar olduğunu göstermektedir.

5.2.Sonuçlar

Ülkemizde yaşayan yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim ve öğretim hayatlarında yaşamış oldukları sorunlar, okul idarecileri ve öğretmenler tarafından yapılan değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler ile edilen sonuçlar, okul idarecileri ve öğretmenlere yöneltilen her soru için ayrı değerlendirilmiştir.

5.2.1.Okul İdarecilerinin Değerlendirmelerine İlişkin Sonuçlar

Çalışma kapsamında değerlendirmeleri alınan ilk grup okul idarecileridir. Okul idarecilerine bir soru yöneltilmiş ve bu sorular ile ilgili değerlendirmeleri alınmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda şu sonuçlar ortaya çıkmıştır.

5.2.1.1. Okul İdarecilerinin Birinci Soru İçin Yaptığı Değerlendirme Sonuçları

Araştırma sonucunda okul idarecilerine yöneltilen ilk soru olan, yabancı uyruklu öğrencilerin okul iklimini bozan davranışları olup olmadığına ilişkin soru için; uyum ve dil sorunu olması, hijyen sorunu, şiddete eğilimli olmaları, kültürel farklılıktan dolayı davranış sorunlarının olması, akran zorbalığı ve hırsızlık şeklinde değerlendirmeler okul idarecileri tarafından yapılmıştır. Çalışmada elde edilen bulguların, daha önce yapılan araştırmalar ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Topsakal, Merey ve Keçe (2013); Egeli ve Barut (2020); Koçhan, Oğuz,& Demir, (2023); Güngör, & Şenel, (2018); Noyan Kurnaz, & Kesten, (2024)'ün yapmış oldukları çalışmada ortaya koydukları sonuçlara göre okul idarecileri, göçle gelen ailelerin çocuklarının farklı kültürden olan arkadaşlarıyla kültür çatışmasına girdiklerini ve arkadaş ve çevreyle iyi ilişkiler kuramadıklarını belirtmişlerdir. Yine aynı çalışmada Topsakal, Merey ve Keçe (2013), göç eden ailelerin çocuklarının resmi dili bilmemeleri, farklı yaşam tarzları olması da uyum sorununu pekiştirdiği görüşünde bulunmaktadır. Okul idarecilerine yöneltilen bu soru için elde edilen en temel sonuç; farklı kültür ve yetiştirme tarzından gelen çocukların uyum süreci içerisinde okul iklimini bozan davranışlar içine girdikleri görülmektedir.

5.2.1.2. Okul İdarecilerinin İkinci Soru İçin Yaptığı Değerlendirme Sonuçları

Yapılan çalışmada okul idarecilerine yöneltilen ikinci soru olan, yabancı uyruklu öğrencilerin ebeveynleri ile okul yönetimi arasındaki diyalog süreci ile ilgili soru için; Türkçe bilmedikleri için iletişimin zor olduğu ve özellikle acil durumlarla karşılaşılınca iletişim kurulamaması belirtilmiştir. Rehberlik servisi üzerinden iletişim kurulabildiği, dil ve ekonomik sorunlar nedeniyle iletişim güçlüğüne çekildiği, başlangıçta zorlanılmasına rağmen Türkçeyi öğrendikçe iletişimin arttığı ve öğrencilerin tercümanlığı ile iletişim kurabildikleri, değerlendirmeleri çalışmaya katılan okul idarecileri tarafından ortaya konmuştur. Bu sonuç Güngör, & Şenel, (2018); Sarıtaş, Şahin, & Çatalbaş, (2016); Noyan Kurnaz, & Kesten, (2024)'ün sonuçları ile örtüşmektedir. Okul idarecilerinden yalnızca bir tanesi hiçbir şekilde iletişim kuramadığını belirtmiştir. Bir başka okul idarecisi ise bu görüşün tam tersine yabancı uyruklu öğrencilerin velilerinin okula karşı ilgisinin çok

yüksek olduğu ve her çağrıldıklarında okula geldikleri görüşündedir. Bu sonuçlar üzerinden yabancı uyruklu öğrencilerin ebeveynleri ile kurulmaya çalışılan diyalog ortamının en temel probleminin dil sorunu olduğu görülmektedir. Bu sorun okul idarecileri tarafından gerek rehberlik servisleri gerekse öğrenciler üzerinden çözülmeye çalışılmıştır.

5.2.2.Öğretmenlerin Değerlendirmelerine İlişkin Sonuçlar

Çalışma kapsamında değerlendirmeleri alınan ikinci grup öğretmenlerdir. Öğretmenlere üç soru yöneltilmiş ve bu sorular ile ilgili değerlendirmeleri alınmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda şu sonuçlar ortaya çıkmıştır.

5.2.2.1.Öğretmenlerin Birinci Soru İçin Yaptığı Değerlendirme Sonuçları

Çalışma kapsamında öğretmenlere yöneltilen ilk soru olan, yabancı uyruklu öğrencilerin okul kültürüne uyum konusunda beslenme ve giyim farkındalık düzeyi ile ilgili soru için; ilk geldikleri döneme göre daha uyumlu oldukları, genellikle daha düşük bütçeli kıyafet giydikleri ve daha az beslenme getirdikleri, belirgin düzeyde farklılıklar olduğu belirtilmiştir. Beslenmeye gereken önemi göstermedikleri ve okul formalarının eski yırtık ve özensiz olduğu, beslenmelerini kantinden yaptıkları, kimi öğrencilerin giyim konusunda uyumlu olurken kimisinin terlikle bile gelebildiği, beslenme konusunda tek tip ve sağlıksız beslenmekte olup giyim anlamında mevsime uygun olmayan kirli kıyafetler giydikleri, değerlendirmeleri öğretmenler tarafından yapılmıştır. Bu sonuç Egeli ve Barut (2020); Güngör, & Şenel, (2018); Noyan Kurnaz, & Kesten, (2024)'ün' sonuçlarıyla örtüşmektedir. Yapılan bu değerlendirmeler sonucunda, yabancı uyruklu öğrencilerin büyük çoğunlukla beslenme ve giyim konusunda problemler yaşadıkları ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında zamanla uyum sağladıkları ve beslenme ve giyim konusunda iyi düzeye geldikleri değerlendirmesi yapan öğretmenler de bulunmaktadır. Bir öğretmen de beslenme kültüründeki farklılığı değerlendirip uyum sürelerinin zaman aldığını belirtmiştir. Ayrıca ne kadar uyum sağlamaya çalışsalar da farklılıklar gözlemlenmektedir görüşünde olan bir öğretmenimiz bulunmaktadır.

Farklı sosyal çevre ve kültürel ortamdan gelen yabancı uyruklu öğrencilerin, geliş nedenlerinin de siyasi, askeri ve ekonomik nedenlere dayalı zorunlu göçler olduğu düşünülecek olursa, uyum süreçlerinin değişiklik göstermesi ve bu uyum sürecinin uzun sürmesi gayet anlaşılır bir durum olarak görülmektedir. Genel değerlendirme de bu yönde olup; ilk zamanlarda hem giyim hem beslenme konusunda problem yaşayan yabancı uyruklu bu öğrencilerin zamanla uyumlarını arttırdıkları katılımcı öğretmenler tarafından belirtilmiştir.

5.2.2.2.Öğretmenlerin İkinci Soru İçin Yaptığı Değerlendirme Sonuçları

Yapılan araştırma kapsamında öğretmenlere yöneltilen ikinci soru olan öğrencilere verilen ödev, etkinlik vb. sorumlulukları yerine getirme düzeyleri ile ilgili soru için; dil bilmediklerinden dolayı zorlanıyorlar ve ailelerden de sınırlı destek alabiliyorlar, evde yardımcı olacak kimselerinin pek olmadığı ve özellikle Türkçe ifade eksikliğinden dolayı

söyleneni duygusuyla tam anlayamadıkları, ödevlerin vaktinde yapılmadığı, uygulamaya dayalı proje ödevlerinin yapılma oranının az olduğu belirtilmiştir. Okuduklarını anlamada sıkıntı yaşadıkları, özellikle Türkçede gerçek, mecaz ve yan anlam gibi kavramlarda problem yaşadıkları, çoğu kez daha istekli oldukları fakat malzeme gerektiren ödevlerde sorun yaşadıkları, aile kültür seviyesine göre farklılıklar gösterdiği, derste anlatılanı anlayanların genelde sıkıntı yaşamadıkları ama anlamayanların evde destek alamadıkları için ödevlerinde eksiklikler bulunduğu ve ödev yapma sorumluluk duygusunun eksikliğinden dolayı isteksiz oldukları değerlendirmeleri çalışmaya katılan öğretmenler tarafından yapılmıştır. Bu sonuç Egeli ve Barut (2020); Koçhan, Oğuz, & Demir (2023); Güngör, & Şenel, (2018); Sarıtaş, Şahin, & Çatalbaş, (2016); Noyan Kurnaz, & Kesten, (2024)'ün sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bu değerlendirmelere ışığında iki temel sorun öne çıkmaktadır; birinci temel sorun dil bilmedikleri veya yeterli düzeyde bilmedikleri için yaşadıkları anlama problemleridir. Değerlendirmeye katılan öğretmenlerden bir tanesi dil konusu üzerine; dersi derste anlayan öğrencilerin ödevlerini yapma konusunda sıkıntı yaşamadıklarını, tam tersine dersi derste tam olarak anlayamayanların ise ödev konusunda sıkıntı yaşadığını şeklinde bir görüş bildirmiştir. İkinci temel neden ise ödev ve sorumlulukları yerine getirme konusunda öğrencilerin ailelerinden destek alamamalarıdır. Aileden destek alamama konusunda ise değerlendirme yapan öğretmenlerden bir tanesi; evde yardımcı olacak kimselerin olmadığını ve özellikle aile desteği de gereken uygulamaya dayalı proje ödevlerinde eksik kaldıkları görüşünü dile getirmiştir. Dil sorunu yaşayan yabancı uyruklu öğrenciler, ailelerinden de yeterli destek alamadıklarında gerek uyum sorunları büyümekte ve ödevlerini anlamakta ve yapmakta güçlüklerle karşılaşmaktadır. Ödev ve sorumlulukları yerine getirme konusunda elde edilen sonuçlar, bu konuda daha önce yapılmış çalışmalar da benzerlikler göstermektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerin dersi anlama, derste not alma, dersi takip etme, derse aktif katılım, deyim, atasözü ve mecaz anlamlı kelimeleri anlama ve ödev yapma gibi sıkıntılarının olduğu görülmektedir (Gül Selbes, C. & Selbes, M., 2023).

Çalışma kapsamında öğretmenlerden görüşleri istenen yabancı öğrencilerin ödev, etkinlik vb. sorumlulukları yerine getirme düzeyleri ile ilgili soru üzerine yapılan değerlendirmeler sonucunda dil sorunu ve aile desteğinin yetersiz olması gibi iki temel neden ortaya çıkmasının yanında ödevleri aksatmadan yaptıkları, yeterli düzeyde katkı sağladıkları ve sorumluluklarının farkında olanların da olduğunu belirten öğretmenler de bulunmaktadır.

5.2.2.3.Öğretmenlerin Üçüncü Soru İçin Yaptığı Değerlendirme Sonuçları

Çalışma kapsamında öğretmenlere yöneltilen son soru olan sınıf kurallarına uyum ve kuralların özümsemesi ile ilgili soru için; uyum sağlamakta zorlandıkları, uyumlarının zaman aldığı, süreç içerisinde uyum sağladıkları, sınıf kurallarına uyum konusunda problem yaşadıkları, değişkenlik gösterip kurallara uyanlar olduğu gibi küfürlü ve argo konuşanların olduğu, ailenin tamamlayıcı konumda olduğu belirtilmiştir. Sınıf kurallarına uyumda ailenin önemli yer tuttuğu, sınıf kurallarına uymakta zorlandıklarını ve bunun nedeninin dil kaynaklı olduğu, yeterli düzeyde olduğu ve sınıf ve okul kurallarına uyum

sorunun yaşamamaktadırlar şeklinde değerlendirmeler öğretmenler tarafından ortaya konmuştur. Burada farklı görüşler olsa da genel itibariyle yabancı uyruklu bu öğrencilerin, sınıf kurallarına uyma ve özümseme konusunda sorun yaşadıkları görülmektedir. Topsakal, Merey ve Keçe (2013) de özellikle dil sorununa “Göçle gelen çocukların, Türkçeyi düzgün olarak konuşamadıkları için derslerde başarısız olmaları, okul-sınıf kurallarına uymakta zorlanmaları, okula geç uyum sağlama sonucu derslerde geri kalma ve buna bağlı olarak okulda başarısız olmaları başlıca problemler arasında yer almaktadır” şeklinde değinmişlerdir. Yapılan başka çalışmalarda ise yabancı uyruklu öğrencilerin kültür farklılıklarından dolayı eğitim sistemini ve okulda uygulanan kuralları kabul etmekte zorlandıkları ortaya konmuştur (Takır, & Özerem, 2019; Koçhan, Oğuz, & Demir (2023); Sarıtaş, Şahin, & Çatalbaş, (2016).

Yapılan araştırmada sınıf kurallarına uyma konusunda katılımcı öğretmenlerden biri; öğrencilerin birinci sınıftan itibaren aynı öğretmen ve sınıfta olması durumlarında bir sorun yaşamadıklarını fakat ara sınıflarda göç yoluyla gelen öğrencilerin ciddi sıkıntılar yaşadıklarını belirtmiştir. Bir öğretmen de genel olarak kurallara uymada yetersiz olduklarını ve özellikle erkek öğrencilerin hareketli ve şiddete eğilimli olup arkadaşlarına karşı hırçın davranışlar sergiledikleri görüşünü dile getirmiştir. Bu şekilde problem yaşayanlar olduğu gibi gayet uyumlu olduklarını ve sorun yaşamadıklarını belirten öğretmenler de vardır.

5.2.3.Sonuçlara İlişkin Genel Değerlendirme

Bu araştırmada, yabancı uyruklu öğrencilerin Türk eğitim sisteminde yaşamış oldukları sosyal ve kültürel sorunların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda eğitim sisteminin en önemli iki paydaşı olan okul idarecileri ve öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Okul idarecileri ve öğretmenler için ayrı görüşme soruları hazırlanmıştır. Okul idarecileri ve öğretmenlere yöneltilen görüşme soruları ve görüşme soruları için yaptıkları değerlendirmeler önceki bölümlerde detaylı olarak ele alınmıştır. Bu bölümde ise, yapılan değerlendirmeler genel çerçevede incelenmiştir.

Çalışma sürecinde okul idarecilerine ve öğretmenlere yöneltilen sorular karşısında alınan görüşler farklılıklar gösterse de yabancı uyruklu öğrencilerin yaşamış oldukları sosyal ve kültürel sorunlar iki temel neden etrafında şekillenmektedir. Bunlardan ilki ve en önemlisi dil problemidir. Bu problem, öğrencilerin gerek okul ortamına ve okul kurallarına uyumunu gerekse sınıf içerisindeki etkinliğini ve ödevlerdeki performansını doğrudan etkilemektedir. Daha erken yaşlarda gelip okul sürecine başlamadan dil sorununu çözen öğrenciler daha uyumlu ve verimli bir süreç geçirmektedir. Fakat ara sınıflarda gelenler özellikle büyük sıkıntılar çekmektedirler. Bu çektikleri sıkıntıları da uyumsuzluk, sorumsuzluk, okula ve derslere karşı ilgisizlik ve de bazı durumlarda şiddet olarak dışa vurmaktadırlar. Dil sorununu aştıkça öğrencilerin gelişimlerinin, her türlü uyumlarının ve başarılarının kendiliğinden arttığı hem okul idarecileri hem de öğretmenler tarafından gözlemlenmiştir. Diğer temel neden ise aile desteğinin kısıtlı olması veya hiç olmamasıdır. Ailelerin sosyal, kültürel ve ekonomik seviyeleri öğrencilerin

eğitim hayatlarının her aşamasına doğrudan etki etmektedir. Değerlendirmeye katılan okul idarecileri ve öğretmenlerin geneli, öğrencilerin, ailelerinden hem sosyal ve kültürel yaşam hem de okul süreçleri açısından destek alamadıkları görüşünü belirtmiştir. Farklı kültür ve sosyal çevreden gelmiş yabancı uyruklu bu öğrencilerin en yakınları olan ailelerinden de gerekli desteği alamamaları uyum konusunda ciddi sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Zaten dil konusunda sorun yaşarlarken bir de ailelerinden gerekli ve yeterli desteği görememeleri okul iklimine olan sosyal ve kültürel uyumlarını sekteye uğratmakta ve bu uyum sürecinin uzamasını beraberinde getirmektedir.

5.3.Öneriler

Yapılan araştırma sonucunda okul idarecilerinin ve öğretmenlerin, yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal ve kültürel olarak bazı sorunlar yaşadıklarını gözlemledikleri ortaya çıkmıştır. Her ne kadar sorunlar olsa da bu sorunlar çözülemeyecek sorunlar olmayıp kimisi kısa vadede kimisi uzun vadede çözülebilecek sorunlardır. Bu noktada sorunların ortadan kalkmasında veya en aza indirgenmesinde sürecin aile, okul ve öğretmen üçgeni çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir. Herhangi birinin aksaması durumunda sorunların aşılması zorlaşacaktır.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgulara dayanılarak şu şekilde önerilerde bulunulabilir;

1. MEB'in 2019 yılında yabancılara yönelik açmış olduğu ve üçüncü sınıflar için matematik ve Türkçe ağırlıklı uyum sınıflarının ders kapsamının arttırılarak bütün ilkökul kademesinde faaliyete geçirilebilir.
2. Yabancı uyruklu öğrencilere yönelik okul öncesi eğitimin daha çok teşvik edilerek ücretsiz hale getirilip ilkökula daha hazır şekilde başlamaları sağlanabilir.
3. Sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım konusunda destekler sağlanarak iletişim ve uyum süreçleri hızlandırılabilir.
4. Sosyal ilişkilerin geliştirilmesi açısından Türk öğrencilere rehberlik servisi tarafından yabancı öğrenci öğrencilerle nasıl iletişim kurulması konusunda eğitimler verilebilir.
5. Okula başlama ve eğitim süresi boyunca yabancı uyruklu öğrencilerin velileri için de rehberlik hizmetlerinin arttırılıp okul ile iletişimlerinin devamlılığı sağlanmalıdır.
6. Yabancı uyruklu öğrencilerin velilerinin iletişim konusunda eksikliklerinin giderilmesi için Türkçe okuma yazma kurslarına yönlendirilmeleri sağlanabilir.
7. Geldikleri ülkelerin mevcut durumları düşünüldüğünde gerekli durumlarda öğrencilere psikolojik destek verilmesi sağlanmalıdır.

8. Sosyal çevrede yabancı uyruklu öğrencilerin dışlanmasına neden olabilecek davranışlardan kaçınılmalıdır.
9. Uyum sorununu daha çabuk aşma amacıyla kültürümüz hakkında gerek öğrenciler gerekse velilerin bilgilendirilmesi için çeşitli etkinlikler düzenlenebilir.
10. Öğretmenlerin de yabancı uyruklu öğrencilere karşı nasıl davranacakları konusunda hizmet içi eğitimler alınabilir.

Daha sonraki çalışmalar için; çalışma örneklemi genişletilebilir, sorular arttırılabilir, çalışma grupları arttırılarak eğitim öğretimin bir diğer önemli paydaşı olan veliler de dâhil edilebilir. Nitel, nicel ve karma araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Bağlı, M. (2005). Türkiye’de Göç ve Kentleşme. Uluslararası Göç Sempozyumu Bildirileri, 8–11 Aralık.
- Block, K., Cross, S., Riggs, E. and Gibbs, L. (2014) Supporting schools to create an inclusive environment for refugee students. *International Journal of Inclusive Education*, 18(12), 1337-1355. doi: 10.1080/13603116.2014.899636.
- Büyükköztürk, Ş. ve diğerleri(2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara:Pegem Akademi.
- Castles, S., Miller, M.J. (2008). Göçler Çağı- Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri (çev. B.U. Bal, İ. Akbulut), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Diktaş Yerli, G. (2023). Göç Olgusunun Eğitime Yansımaları. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 3(7), 1068–1079.
- Doğan, H., & Buz, S. (2022). Göç sürecinde ergen olmak. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 2797-2822.
- Egeli, S., & Barut, Y. (2020). Anadili Türkçe Olmayan Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Okul Ortamında Yaşadıkları Problemler. *Kıbrıs Türk Psikiyatri Ve Psikoloji Dergisi*, 2(3), 171-179. <https://doi.org/10.35365/ctjpp.20.03.20>
- Eroğlu, Ö. B., & Gülcan, M. G. (2016). Göçle Gelen Ailelerin ve Çocuklarının Eğitim Sorunları (Mersin İli Örneği). *Ön Söz*, E-kitap. Pegem Akademi.
- Gencer, T.E. (2017). Göç ve eğitim ilişkisi üzerine bir değerlendirme: Suriyeli çocukların eğitim gereksinimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler. *Journal of International Social Research*, 10(54), 1-14.
- Gül Selbes, C. & Selbes, M. (2023). “İlkokulda Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Yaşadığı Sıkıntılar ve Çözümleri Üzerine Öğretmen Görüşleri”, *International Academic Social Resources Journal*, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:8, Issue:51; pp:3080-3089. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.71062>
- Güngör, F., & Şenel, E. A. (2018). Yabancı Uyruklu İlkokul Öğrencilerinin Eğitim – Öğretiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 124-173. <https://doi.org/10.18039/ajesi.454575>
- Koçhan, M., Oğuz, T., & Demir, N. (2023). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitim Sistemine Uyumunda Okul Yöneticilerinin Karşılaştığı Sorunlar. *Asya Studies*, 7(25), 81-96. <https://doi.org/10.31455/asya.1336933>
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2014). *Designing qualitative research*. New York: Sage.

- Noyan Kurnaz, M., & Kesten, A. (2024). Suriye Uyruklu Öğrencilerin Türk Eğitim Sistemine Uyum Süreçlerinin Ailelerinin Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(1), 556-578. <https://doi.org/10.51460/baebd.1374588>
- Özer, İ. “Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme”, Ekin Kitapevi, Bursa-2004. Takır, Sarıtaş, E., Şahin, Ü., & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Karşılaşılan Sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(Ek1), 208-229.
- Takır, A., & Özerem, A. (2019). Göçle Gelen Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Okul Ortamında Karşılaştıkları Sorunlar. *Folklor/Edebiyat*, 25(97), 639-657. <https://doi.org/10.22559/folklor.972>
- Topsakal, C., Merey, Z. ve Keçe, M. (2013). Göçle Gelen Ailelerin Çocuklarının Eğitim-Öğretim Hakkı ve Sorunları Üzerine Nitel Bir Çalışma. *The Journal of International Social Research*, 6(27), 546-560.
- Topsakal, C. ve Ayyürek, A. (2012). “Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Öğrencilerin Çocuk Haklarını Kullanmaları” 11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, 24-26 Mayıs 2012, Rize.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Anı Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin